

การปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Adaptation of Community Enterprises in The Epidemic Conditions of Coronavirus Infection in 2019

พัฒนัณมล อ่อนสำลี (Patkamol Onsamlee)¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย วิธีการศึกษาเรียบเรียงจากแนวคิดวิสาหกิจชุมชน สภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทฤษฎีการปรับตัวและการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งพบว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่เกิดจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงาน จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจพื้นฐาน ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจมหภาคขับเคลื่อนไปได้ ถึงแม้ว่าจะเกิดวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่วิสาหกิจชุมชนก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน หากแต่ถ้ามีการปรับตัว วิสาหกิจชุมชนจะเป็นผู้อยู่รอด และอาจกลายเป็นผู้พุงเศรษฐกิจระดับมหภาคได้อีกด้วยการปรับตัวดังกล่าว เริ่มจากการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น การเปลี่ยนทรัพย์สินที่ไม่ใช้มาเป็นรายได้ การปรับตัวทางการตลาด โดยวิสาหกิจชุมชนต้องหันมาทำการตลาดแบบออนไลน์ และการตลาดแบบ Delivery ซึ่งตอบโจทย์ได้ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายในขณะที่ทุกคนต้องเว้นระยะห่าง Social Distancing เช่นนี้

คำสำคัญ : การปรับตัว วิสาหกิจชุมชน สภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

The study aims to demonstrate the adaptation of community enterprises in the epidemic conditions of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in Thailand. The methodology of this study was composed of the concepts of community enterprises, the epidemic conditions of coronavirus disease 2019, the adaptation of community enterprises in the epidemic conditions of coronavirus disease 2019, as well as the theory of adaptation. The study revealed that community enterprises are related to the production of goods, services, and others which arising from the adoption approaches of the community economic or the sufficiency economy in their operation. Thus, community enterprises are fundamental economic drivers and enable macroeconomics to be driven even after the outbreak of the coronavirus disease 2019 crisis, community enterprises are affected as well. If adaptation is

¹ อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา E-mail : mojilovelygril@gmail.com

used, community enterprises are able to survive and may also be macroeconomic supporters. The adaptations mentioned above would start from the reduction of unnecessary expenditures, the conversion of unused assets into income, as well as the marketing adjustments in which online and delivery models must be adopted, being the effective choices for both buyers and sellers while keeping social distance.

Keyword: Adaptation, Community enterprises, The epidemic conditions of coronavirus infection in 2019

วันที่รับบทความ : 8 กันยายน 2564

วันที่แก้ไขบทความ : 9 มกราคม 2564

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์บทความ : 1 มิถุนายน 2564

1. บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการหรือกิจการของชุมชนที่กลุ่มคนในชุมชนเป็นเจ้าของและร่วมกันดำเนินการ โดยการใช้ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ด้วยการผลิตสินค้าหรือบริการตอบสนองการพึ่งตนเองและการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชนตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มคนหรือคณะบุคคลที่ดำเนินการ อาจเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้ ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 7 ประการ คือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก และ 7) มีการพึ่งตนเอง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556, หน้า 10 - 11) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการประกอบการวิสาหกิจชุมชนไม่ได้เน้นเพื่อกำไรสูงสุด แต่จะเน้นที่การลดค่าใช้จ่าย การสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความ

เหมาะสม และเป็นประโยชน์ สำหรับปัจจุบันที่ทั้งโลกรวมถึงประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่นนี้

ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (2019-nCoV) หรือที่ทุกคนรู้จักในนาม โควิด-19 (COVID-19) คือ เชื้อไวรัสสายพันธุ์ที่สามารถติดต่อได้จากคนสู่คน ก่อโรคปอดอักเสบ (Pneumonia) พบการระบาดครั้งแรกในเมืองอู่ฮั่น (Wuhan) มณฑลหูเป่ย์ (Hubei) ประเทศจีน โดยเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ. 2019 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นโรคอุบัติใหม่ ทำให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขทั่วโลกมีความกังวล เพราะยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับไวรัสชนิดใหม่นี้ ยังไม่มียา และวัคซีนที่ใช้ในการป้องกันและรักษาได้โดยตรง ดังนั้นแต่ละประเทศจึงต้องมีมาตรการเพื่อป้องกัน และหยุดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งแนวทางส่วนใหญ่ คือ การสวมหน้ากากอนามัย การล้างมือ และมาตรการเว้นระยะห่าง หรือ Social Distancing ที่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับทุกคนทั้งผลกระทบต่อจิตใจ ผลกระทบต่อสังคม และผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยคาดการณ์ว่า การหัตถ์ของการท่องเที่ยว และส่งออกอาจทำให้เศรษฐกิจปีนี้

โตได้เพียงร้อยละ 1.3 จากที่เคยคาดว่าจะโตได้ถึงร้อยละ 2.8 ด้านกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาคาดการณ์ว่าประเทศจะสูญเสียรายได้จากนักท่องเที่ยว 2.5 แสนล้านบาท ในปีนี้ ความเสียหายอาจจะอยู่ในระดับ 500-700 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรือราว 1.56 - 2.18 หมื่นล้านบาท หรือคิดเป็นประมาณ ร้อยละ 0.09-0.13 ของจีดีพีทั้งปีของไทย (BBC News, 2020, เว็บไซต์) นอกจากนี้ยังกระทบถึงภาคการผลิตอุตสาหกรรมห่วงโซ่อุปทานโลก ภาคส่งออก ภาคเกษตรกรรม ภาคการเมือง และภูมิรัฐศาสตร์ของโลกมีความซับซ้อนมากขึ้นจากปัญหาดังกล่าวด้วย (อนุสรณ์ ธรรมใจ, 2563, เว็บไซต์)

วิกฤติจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กำลังเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของโลก และประเทศไทยอย่างถึงรากถึงโคน โลกจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ดังที่เรียกว่า นีวนอร์มอล (New normal) ไม่เว้นถึงวิสาหกิจชุมชนก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน หากแต่ยังไม่มีผู้กล่าวถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากนัก สมชาย หาญหิรัญ (2020, เว็บไซต์) ให้ทัศนะที่น่าสนใจสำหรับการปรับตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็เจอสถานการณ์เหมือนๆ ทุกคน ไม่ว่ารายได้ลด ออกจากงาน รายได้ที่เสี่ยงปากท้องลดฮวบหรือหายไปเฉยๆ และในขณะที่หลายกลุ่มหลายส่วน อาจกำลังปั่น สापแข่ง โชกชะตา และคนอื่นๆ แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มยอมแพ้กับความโชคร้ายครั้งนี้ แต่หันมาจับมือร่วมกันคิดและทำ เพื่อหาทางรอดให้กับตัวเอง ครอบครัว และกลุ่มตัวเองในยามยากลำบากครั้งนี้ และพร้อมที่จะเดินหน้าอย่างเข้มแข็งในวันข้างหน้า ตลาดชุมชนบางแห่งมีการปิดตัวลงตามนโยบายของรัฐบาล จำนวนลูกค้าที่มาเยี่ยมชมลดลง คำสั่งซื้อพืชผักผลไม้ที่ปลูกลดลง รายได้ธุรกิจต่อเนื่องลดลง จำนวนคนที่เข้ามาอบรมดูงานที่ศูนย์ OTOP หายไป ส่งผลต่อรายได้ทุกส่วนลดลงอย่างมาก ทำให้กลับมาตั้งหลักก่อนว่ารายได้มาจากไหนและรายจ่ายไปที่ไหน จากนั้นก็ค่อยๆ เริ่มปรับตัวมาตลอด และตอนนี้ที่พวกเขากำลังทำ คือ การลดรายจ่ายที่ไม่

จำเป็น ให้พนักงานเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือของรัฐ รวมถึงการลดค่าใช้จ่ายให้พนักงาน เช่น การช่วยกันปลูกผัก หรือการซื้ออาหาร ไข่ไก่ และผลิตภัณฑ์ของศูนย์ในราคาถูก เป็นต้น การเปลี่ยนทรัพย์สินที่ไม่ใช้มาเป็นรายได้ หรือก็คือการขายของที่ไม่ว่าจำเป็นต้องใช้ออกไปเพื่อนำเงินมาหมุนเวียนในช่วงจำเป็น และข้อสำคัญที่สุดคือ การตลาดที่ต้องปรับตัวเป็นอย่างมาก วิสาหกิจชุมชนต้องหันมาทำการตลาดแบบออนไลน์ โดยผู้ประกอบการสามารถประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เข้ามาเป็นช่องทางเสริม เพื่อจัดจำหน่ายสินค้าในภาวะวิกฤตได้ อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) อินสตาแกรม (Instagram) นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังสามารถเรียนรู้ออนไลน์ไลฟ์สดริม ภายใต้โครงการ “ปั้น SMEs คำออนไลน์สู้วิกฤตโควิด19” จากทาง กสอ.โดยเปิดคอร์สการอบรมหลากหลาย อาทิ การกระตุ้นยอดขายด้วยกูเกิ้ลแอดเวิร์ด (Google Adwords) การขายสินค้าผ่านยูทูบ (You Tube) และเทคนิคกระตุ้นยอดขายด้วยภาพถ่ายและวิดีโอ เพื่อเพิ่มทักษะด้านการตลาดแพลตฟอร์มออนไลน์ และสร้างยอดขายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งตอบโจทย์ได้ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ในขณะที่ทุกคนต้องเว้นระยะห่าง Social Distancing เช่นนี้ รวมไปถึงการตลาดแบบ Delivery เช่น การเอาตลาดไปหาลูกค้าของรถพุ่มพวง หรือการส่งสินค้าผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น ไลน์แมน ฟู้ดแพนด้า ฯลฯ ส่วนในต่างจังหวัดที่การบริการแอปพลิเคชันเข้าไม่ถึงก็สามารถใช้หลักการแบบเดียวกันได้ คือ การโทรศัพท์สั่งของและมีบริการส่งถึงหน้าประตูบ้านได้เช่นกัน ก็ไม่แน่ว่าการปรับตัวครั้งนี้ อาจทำให้วิสาหกิจชุมชนกลายเป็นผู้อยู่รอด และอาจกลายเป็นผู้พุงเศรษฐกิจระดับมหภาคได้อีกด้วย

2. เนื้อหา

2.1 วิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมา

ประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ และมีการพัฒนาเรื่อยมา โดยมีความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญและประเภท ดังนี้

ความหมายของธุรกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) มาจากคำว่า “วิสาหกิจ” (Enterprise) ซึ่งแปลว่า การประกอบการ หรือกิจการ รวมกับคำว่า ชุมชน (Community) ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน เมื่อรวมคำว่า “วิสาหกิจ” กับคำว่า “ชุมชน” เป็น “วิสาหกิจชุมชน” จึงมีความหมายตรงตัวว่าเป็นกิจการหรือการประกอบการที่ดำเนินการโดยกลุ่มคนในชุมชนเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562 ก, หน้า 6) ส่วนพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ให้ความหมายของ “วิสาหกิจชุมชน” ไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า หรือการให้บริการ มีการรวมตัวกันประกอบกิจการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน เป็นนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้ เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562 ข, หน้า 2)

ดังนั้น วิสาหกิจชุมชน จึงหมายถึง การประกอบการหรือกิจการของชุมชน ที่กลุ่มคนในชุมชนเป็นเจ้าของและร่วมกันดำเนินการ โดยการใช้ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ด้วยการผลิตสินค้าหรือบริการตอบสนอง การพึ่งตนเองและการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชนตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มคนหรือคณะบุคคลที่ดำเนินการ อาจเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้

องค์ประกอบวิสาหกิจชุมชน

กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร(2556, หน้า 10) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบวิสาหกิจชุมชน แสดงดังภาพประกอบ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบวิสาหกิจชุมชน

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556, หน้า 10-11.

จากภาพประกอบ 1 กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, หน้า 10 - 11) อธิบายไว้ว่าวิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 7 ประการ คือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก และ 7) มีการพึ่งตนเอง

ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556, หน้า 9)

1. วิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจพื้นฐาน ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงในการผลิต

การบริโภค การออม การลงทุนจะทำให้เศรษฐกิจมหภาคขับเคลื่อนไปได้

2. วิสาหกิจชุมชนเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเรียนรู้ ฟังตนเอง และพลิกฟื้นพลังสำคัญ 3 เรื่อง ให้กลับคืน คือ ความเชื่อมั่นในตนเองของผู้คนในชุมชน ความสำคัญระหว่างคนกับธรรมชาติ และระบบการบริหารจัดการของชุมชน

3. คุณค่าของวิสาหกิจชุมชนจึงไม่ใช่แค่การสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มรายได้ แต่เป็นการฟื้นความสัมพันธ์ทางสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกันกลับคืนมา ฟันอานาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและผลผลิตของชุมชนโดยชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรเอง และเป็นการฟื้นการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นอิสระจากระบบพึ่งพภายนอก

ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญในการยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน หากคนในชุมชนเหล่านี้มีรายได้สูงขึ้นจะส่งผลกระทบด้านบวกต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยในการประกอบธุรกิจชุมชนควรมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในชุมชน โดยคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชน

ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

ในการแบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชน สามารถมองได้หลายมิติ กล่าวคือ แบ่งตามลักษณะการประกอบการเป็นหลัก และแบ่งตามการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการของวิสาหกิจชุมชนดังนี้

การแบ่งตามลักษณะการประกอบการเป็นหลัก สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นการผลิตเพื่อการใช้ในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งมีอยู่ 5 อย่าง คือ ข้าว อาหารสมุนไพร ของใช้ ปุ๋ย ซึ่งอยู่ในขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไปจะทำได้ เป็นของต้องกินต้องใช้ประจำวัน มีมูลค่ามากกว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่

ชาวบ้านทั่วไป ไม่ว่าอยู่ใกล้เมืองหรือไกลเมืองต่างก็ซื้อกินซื้อใช้

2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น บางอย่างอาจมีสูตรเด็ดเคล็ดลับหรือคุณภาพดีในระดับมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็คือหนึ่งในวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า

ส่วนการแบ่งตามการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการของวิสาหกิจชุมชน สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. ระดับครอบครัว คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง เป็นการประกอบกิจการเพื่อกินใช้ในครอบครัว เพื่อทดแทนการพึ่งพาจากภายนอก เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรไว้ใช้ในครอบครัว

2. ระดับชุมชนและเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพอเพียง เป็นการประกอบกิจการ โดยกลุ่มเพื่อตอบสนองการอุปโภคบริโภคในชุมชนและเครือข่าย ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นวิสาหกิจชุมชนแบบก้าวหน้าได้ เพื่อที่จะแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้

จากแนวคิดเบื้องต้นของวิสาหกิจชุมชนที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การประกอบการวิสาหกิจชุมชนไม่ได้เน้นเพื่อกำไรสูงสุด แต่จะเน้นที่การลดค่าใช้จ่าย การสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความเหมาะสม และเป็นประโยชน์ สำหรับปัจจุบันที่ทั้งโลก รวมถึงประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2.2 สภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ข้อมูลทั่วไปของไวรัสโคโรนา 2019

ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (2019-nCoV) หรือที่ทุกคนรู้จักในนาม โควิด-19 (COVID-19) คือ เชื้อไวรัสสายพันธุ์ที่สามารถติดต่อได้จากคนสู่คน ก่อโรคปอด

อักเสบ (pneumonia) พบการระบาดครั้งแรกในเมืองอู่ฮั่น (Wuhan) มณฑลหูเป่ย์ (Hubei) ประเทศจีน โดยเริ่มต้นตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ. 2019 จนถึงปัจจุบัน (คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563, เว็บไซต์) เนื่องจากเป็นโรคอุบัติใหม่ทำให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขทั่วโลกมีความกังวลเพราะยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับไวรัสชนิดใหม่นี้ ยังไม่มียาและวัคซีนที่ใช้ในการป้องกันและรักษาได้โดยตรง ดังนั้นแต่ละประเทศจึงต้องมีมาตรการเพื่อป้องกัน และหยุดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งแนวทางส่วนใหญ่ คือ การสวมหน้ากากอนามัย การล้างมือ และมาตรการเว้นระยะห่าง หรือ Social Distancing ที่ส่งผลกระทบโดยตรงกับทุกคน ทั้งผลกระทบต่อจิตใจ ผลกระทบต่อสังคม และผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั่วโลก

ผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กับเศรษฐกิจโลก

เสาวณี จันทะพงษ์ และทศพล ต้อยหุ้ย (2563, เว็บไซต์) ได้วิเคราะห์ผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กับเศรษฐกิจโลกไว้นักเศรษฐศาสตร์ทั่วโลกออกมาวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกว่าจะมีผลกระทบผ่านห่วงโซ่อุปทานโลก จากปัญหาการขาดแคลนแรงงานและวัตถุดิบ เนื่องจากจีนซึ่งเป็นโรงงานผลิตและส่งออกสินค้าชั้นกลางรายใหญ่ของโลก จำเป็นต้องหยุดการผลิตตามที่ทางการจีนมีมาตรการควบคุมอย่างเข้มงวดอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน หลายสถาบันคาดว่า COVID-19 จะสร้างมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจสูงกว่ากรณีของโรคซาร์สที่มีจุดกำเนิดที่จีนเช่นกัน โดยครั้งนั้นมีการประเมินว่าทำให้ GDP โลกลดลง 54,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา (USD) หรือคิดเป็นร้อยละ 0.14 สำหรับผลกระทบครั้งนี้ในด้านการค้าโลก รายงานของ UNCTAD (2020) ชี้ว่าดัชนีภาคการผลิต (PMI) ของจีนเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ลดลงต่ำสุดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 และประเมินว่าจะสร้างความเสียหายต่อการส่งออกในห่วงโซ่อุปทาน 50,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยมีผลกระทบมาก

สุดใน EU (15,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา) รองลงมาคือ สหรัฐฯ (5,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา) ญี่ปุ่น (5,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา) เกาหลี (3,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา) เวียดนาม (2,300 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา) ขณะที่ไทยติดมีมูลค่าความเสียหาย 700 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยอุตสาหกรรมผลิตยางและพลาสติก เครื่องมือเครื่องจักร เคมีภัณฑ์ อุปกรณ์สื่อสาร ยานยนต์ ในไทยเป็นสาขาที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุด ส่วนด้านการท่องเที่ยว สมาคมขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ (IATA) ประเมินว่ากรณีที่มีการแพร่ระบาดอยู่ในวงจำกัด รายรับการท่องเที่ยวโลกจะลดลง 63,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยเอเชียจะได้รับผลกระทบสูงสุด รองลงมาคือ ยุโรปอื่น ญี่ปุ่น อิตาลี และเยอรมนี ซึ่งล้วนเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของนักท่องเที่ยวจีน

ผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กับเศรษฐกิจของประเทศไทย

ธนาคารแห่งประเทศไทยคาดการณ์ว่า การหดตัวของการท่องเที่ยว และส่งออกอาจทำให้เศรษฐกิจปีนี้โตได้เพียงร้อยละ 1.3 จากที่เคยคาดว่าจะโตได้ถึงร้อยละ 2.8 ด้านกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาคาดการณ์ว่าประเทศจะสูญเสียรายได้จากนักท่องเที่ยว 2.5 แสนล้านบาท ในปีนี้ ความเสียหายอาจจะอยู่ในระดับ 500-700 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรือราว 1.56 - 2.18 หมื่นล้านบาท หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 0.09-0.13 ของจีดีพีทั้งปีของไทย (โคโรนา : เศรษฐกิจไทย, 2563, เว็บไซต์) นอกจากนี้ผลกระทบของการแพร่ระบาดของไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่โคโรนาไวรัสได้ลุกลามสู่ภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ภาคการผลิตอุตสาหกรรมห่วงโซ่อุปทานโลก ภาคส่งออก ภาคเกษตรกรรม ภาคการเมือง และภูมิรัฐศาสตร์ของโลกมีความซับซ้อนมากขึ้นจากปัญหาดังกล่าว ค่อนข้างชัดเจนว่าผลกระทบไม่ได้จำกัดเฉพาะภาคการท่องเที่ยวและธุรกิจเกี่ยวเนื่องของเอเชียและไทยเท่านั้น หลังจากมีการปิดเมือง ปิดโรงงาน ปิดสำนักงานของบริษัทต่าง ๆ ทั้งบริษัทจีนและบริษัทข้ามชาติในจีน ทำให้ส่งผลกระทบต่อภาคการผลิตอุตสาหกรรมห่วงโซ่

อุปทานโลก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมอุปกรณ์ไฮเทคต่าง ๆ ที่มีฐานผลิตส่วนประกอบสำคัญในจีน เช่น การออกตัวไอโฟนรุ่นใหม่ต้องเลื่อนออกไปก่อน เป็นต้น (อนุสรณ์ ธรรมใจ, 2563, เว็บไซต์)

2.3 ทฤษฎีการปรับตัว

ทฤษฎีการปรับตัวที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีต้นกำเนิดจากสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมที่ช่วยให้สิ่งมีชีวิตสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมได้ ต่อมาทฤษฎีการปรับตัวถูกนำมาประยุกต์ใช้ในศาสตร์อื่น ๆ เช่น การแพทย์ การศึกษา เศรษฐศาสตร์ รวมถึงการบริหารธุรกิจด้วย ซึ่งทฤษฎีการปรับตัวที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด คือ ทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy, 1976, p. 22) ที่เสนอรูปแบบการปรับตัว ไว้ 4 แบบ ด้วยกัน คือ

1. การปรับตัวด้านร่างกาย (Physiologic mode) เป็นรูปแบบความต้องการพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต ได้แก่ อากาศ น้ำ สารอาหาร กิจกรรม การพักผ่อนนอนหลับ รวมถึงการทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย

2. การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ (Self-concept mode) เป็นการผสมผสานความรู้สึก ความเชื่อเกี่ยวกับตนเองทั้งด้านภาพลักษณ์ ความคิด บุคลิกภาพ จิตวิญญาณ ความเชื่อรวมถึงศาสนา

3. การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ (The role function mode) บทบาทหน้าที่ของบุคคล แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ บทบาทปฐมภูมิ (Primary role) เช่น บทบาททางเพศ ต่อมาคือ บทบาททุติยภูมิ (Secondary role) เป็นบทบาททางสังคมของบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับ บทบาทปฐมภูมิ เช่น บทบาทการเป็นมารดา บทบาทการเป็นครู บทบาทการเป็นลูกที่ดี บทบาทเหล่านี้บุคคลต้องทำหน้าที่ตามบทบาทตลอดเวลา และสุดท้ายคือ บทบาทตติยภูมิ (Tertiary role) เป็นบทบาทชั่วคราวที่เกิดขึ้นในบางช่วงของชีวิตที่บุคคลต้องทำหน้าที่ตามบทบาทนั้น เช่น การดำรงบทบาทของนายกรัฐมนตรี การดำรง

บทบาทประธานศาล เป็นต้น บทบาทที่กล่าวมานี้มีผลต่อการปรับตัวของบุคคลทั้งสิ้น เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้ตามบทบาทของตนเอง

4. การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัย (Interdependence mode) การปรับตัวด้านนี้ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพ ซึ่งเป็นไปตามบริบททางสังคมของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลเอง กลุ่มของบุคคล และสังคม

ดังนั้น พฤติกรรมการปรับตัวจึงเป็นผลลัพธ์ของการปรับตัว เป็นการแสดงออกหรือตอบสนองของบุคคล เมื่อได้รับสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม แบ่งได้เป็น 2 แบบ ได้แก่ พฤติกรรมการปรับตัวสำเร็จ (Adaptive response) เป็นพฤติกรรมการตอบสนองในเชิงบวก ส่งเสริมให้เกิดความแข็งแกร่งของบุคคล มุ่งสู่การบรรลุเป้าหมาย การมีชีวิตอยู่รอด (Survival) การเจริญเติบโต (Growth) สามารถสืบเผ่าพันธุ์ให้คงอยู่ มีความก้าวหน้า สามารถปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ (Mastery) และพฤติกรรมการปรับตัวที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Ineffective responses) เป็นการตอบสนอง/พฤติกรรมต่อสิ่งเร้าในแบบที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดความแข็งแกร่งของระบบ แต่ทำให้ระบบเสียสมดุล ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของการปรับตัวอย่างหนึ่งอย่างใดได้ (สุจิตรา อูร์ตนมณี, 2556, เว็บไซต์)

จากทฤษฎีการปรับตัวของรอยนี้ แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีสิ่งเร้ากระทบต่อบุคคล บุคคลย่อมมีการปรับตัวโดยแสดงพฤติกรรมที่ทำให้ตนเองอยู่รอดได้ ในทางธุรกิจก็เช่นกัน เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ธุรกิจดำเนินไปได้

2.4 การปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

วิกฤติจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กำลังเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของโลกและประเทศไทยอย่างถึงรากถึงโคน โลกจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ดังที่เรียกว่า นิวนอร์มอล

(New normal) นักนโยบาย นักวิชาการ ต่างพากันคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงเชิงมหภาค หรือมองเป็นผลกระทบชั่วคราวในภาคเมือง แม้จะเริ่มสนใจคนจนในเมือง แต่ก็เป็น การเน้นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หากแต่ผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลกระทบไปถึงชนบท ซึ่งยังไม่มี การทำความเข้าใจถ่องแท้ว่า ชุมชนท้องถิ่นกำลังเผชิญอะไรในวิกฤติจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พวกเขาต้องปรับตัวอย่างไร ภาวะ นิวนอร์มอลของชุมชนจะเป็นอย่างไร และพวกเขาจะมีส่วนกำหนดอนาคตข้างหน้าได้เพียงไหน (กฤษฎา บุญชัย, 2563, เว็บไซต์)

สมชาย หาญหิรัญ (2563, เว็บไซต์) ให้ทัศนะเกี่ยวกับวิกฤติจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ครั้งนี้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากันก็มีผู้กล่าวถึงไม่มากนัก แต่วันนี้พวกเขาก็เจอสถานการณ์เหมือน ๆ ทุกคน ไม่ว่ารายได้ลด ออกจากงาน รายได้ที่เลี้ยงปากท้องลดฮวบหรือหายไปเฉย ๆ และในขณะที่หลายกลุ่ม หลายส่วนอาจกำลังบ่น กันด่า สาปแช่ง โชคชะตาและคนอื่น ๆ แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำให้คนบางกลุ่มยอมแพ้กับความโชคร้ายครั้งนี้ แต่หันมาจับมือร่วมกันคิดและทำ เพื่อหาทางรอดให้กับตัวเอง ครอบครัว และกลุ่มตัวเองในยามยากลำบากครั้งนี้ และพร้อมที่จะเดินหน้าอย่างเข้มแข็งในวันข้างหน้า ตลาดชุมชนบางแห่งมีการปิดตัวลงตามนโยบายของรัฐบาล จำนวนลูกค้าที่มาเยี่ยมลดลง คำสั่งซื้อพืชผักผลไม้ที่ปลูกลดลง รายได้ธุรกิจต่อเนื่องลดลง จำนวนคนที่เข้ามาอบรมดูงานที่ศูนย์ OTOP หายไปส่งผลกระทบต่อรายได้ทุกส่วนลดลงอย่างมาก ทำให้กลับมาตั้งหลักก่อนว่ารายได้มาจากไหน และรายจ่ายไปที่ไหน จากนั้นก็ค่อย ๆ เริ่มปรับตัวมาตลอด และตอนนี้ที่พวกเขา กำลังทำ คือ

1. ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงในทุกส่วน ทั้งในส่วนตัวของพนักงานและขององค์กร ปิดตลาดและลดกิจกรรมศูนย์บางกิจกรรมที่ไม่มีลูกค้า เพื่อให้พนักงานบางส่วนหยุดงานบางวันเพื่อลดค่าใช้จ่ายองค์กรด้านนี้ แต่หารายได้ให้พนักงานอย่างอื่น

2. ให้พนักงานบางส่วนที่ลดการทำงานลงนั้นเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือของรัฐ เพื่อมีรายได้มาชดเชย และให้พนักงานที่หยุดงานหารายได้พิเศษจากทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น ใช้ที่ดินที่มีของตลาดและของศูนย์มีอยู่ให้แต่ละคนปลูกพืชผักขายตามที่ตนเองต้องการเพื่อจำหน่าย

3. ลดค่าใช้จ่ายให้พนักงาน ของกินของใช้ โดยเฉพาะพืช ผัก ที่พวกเขาช่วยกันปลูกในศูนย์นั้นสามารถเก็บกลับไปทานที่บ้านได้ และสามารถซื้ออาหารไข่ไก่ และผลิตภัณฑ์ของศูนย์ในราคาถูก

4. พวกเขาเปลี่ยนทรัพย์สินที่ไม่ใช่สำหรับการสร้างรายได้ในช่วงนี้ เปลี่ยนให้เป็นเงินสดให้มากที่สุด ทรัพย์สินเหล่านี้หามาได้ตอนที่ศูนย์มีรายได้มากและไม่เป็นปัญหานั้น สักวันหนึ่งเมื่อมีรายได้เข้าในอนาคตก็หาใหม่ได้

5. หันมาหารายได้จากออนไลน์และจัดส่งมากขึ้น พ่อค้าแม่ค้าในตลาดแต่ละรายเริ่มจัดส่งสินค้า เน้นในพื้นที่จังหวัดและสถานที่ใกล้ ๆ เพราะเป็นอาหาร ของสด ผักสด เป็นส่วนมาก

6. เอาตลาดไปหาลูกค้า เพราะที่ตลาดทุกวันนี้มีผลไม้ ผักสดที่ปลูกเอง และมีสินค้าที่ได้มาตรฐานปลอดภัย เลยคิดที่จะทำ “รถพุ่มพวงพรีเมียม” คัดเอาของดี ๆ ที่ได้มาตรฐาน ใส่รถเหมือนรถพุ่มพวงที่เคยเห็นทั่วไป แต่ออกแบบให้ทันสมัย ไปขายเจาะลูกค้าในแต่ละจุด เช่น หมู่บ้าน สถานที่ทำงาน บริษัทใหญ่ ๆ ฯลฯ แต่ปัญหาเรื่อง Social distancing รวมทั้งความระแวงด้านไวรัส ทำให้พวกเขาต้องคิดนานหน่อย เพราะต้องดูทั้งด้านคุณภาพ การจัดการที่ต้องมีมาตรฐานที่คนซื้อและคนขายสบายใจและปลอดภัยทั้งสองฝ่าย

ส่วนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (กสอ.) กล่าวถึงการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไว้ว่า การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (COVID-19) ถือเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างผลกระทบต่อผู้คนทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งมีสถานประกอบการและ

ผู้ประกอบการได้รับความเสียหายด้านรายได้ และว่างเว้นจากการทำงานจากการปิดบริการชั่วคราว โดยครอบคลุมสถานประกอบการ 35,068 แห่ง และผู้ประกอบการ 644,136 คน ดังนั้นเพื่อเป็นการผลักดันให้กลุ่มผู้ประกอบการเอสเอ็มอี วิชาทักซุมซุน และผู้ว่างงานอยู่รอด กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้วางแผนทางป็นงานสร้างรายได้เยียวยาผู้ประกอบการ เอสเอ็มอี วิชาทักซุมซุน ตลอดจนผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ สามารถสร้างอาชีพทำเงินได้ด้วย 5 อุตสาหกรรมครัวเรือนครอบคลุมประเภทสมุนไพร อาหาร เครื่องดื่ม แพชั่น และของใช้ ภายใต้แนวคิด “ปั้น ปรง เปลี่ยน เอสเอ็มอีให้ดีพร้อม (DIProm)” โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มสมุนไพรแปรรูป การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อผู้คนทั่วโลก แต่อย่างไรก็ดี ยังนับเป็นโอกาสที่ดีของอุตสาหกรรมสมุนไพรไทย ซึ่งจากปีที่ผ่านมามูลค่าทางเศรษฐกิจไม่ต่ำกว่า 18,200 ล้านบาท และปีหน้าคาดว่าจะมีโอกาสดำเนินการค้าทางเศรษฐกิจกว่า 20,000 ล้านบาท จึงถือเป็นหนึ่งในธุรกิจครัวเรือนที่น่าสนใจ ด้วยการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้ภูมิปัญญาที่มีอัตลักษณ์อย่างการนำพืชสมุนไพร หรือพืชที่ไม่ใช่พืชเศรษฐกิจหลัก มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ของใช้ส่วนบุคคล อาทิ สบู่เหลวล้างมือ ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดร่างกาย แชมพู และอาหารเสริมสุขภาพ ฟาโตะลายโจร น้ำขิงสำเร็จรูป อย่างไรก็ตาม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ควรสร้างสรรค์บรรจุกัญชีให้มีเอกลักษณ์โดดเด่น และตราสินค้าให้มีความแตกต่าง เพื่อกระตุ้นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

2. กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหาร แม้ปัจจุบันภาคการเกษตร ยังคงได้รับผลกระทบหนักจากข้อจำกัดด้านการกระจายผลผลิตและการส่งออก อีกทั้งปัญหาราคาตกต่ำจากสินค้าล้นตลาด ดังนั้น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรสู่ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปที่สามารถเก็บรักษาได้นานในอุณหภูมิปกติ และคงรสชาติ สี กลิ่นเดิมของอาหารนั้น ๆ จึงเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์สร้างรายได้แก่เกษตรกร และผู้ประกอบการ อาทิ การใช้เทคโนโลยี

(Freeze Drying) ในเมนูอาหาร ผัก หรือผลไม้ และเทคโนโลยีอบแห้ง โดยในปี พ.ศ. 2563 กสอ. เตรียมงบประมาณ 5 ล้านบาท สำหรับโครงการเสริมสร้างศักยภาพอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปแบบครบวงจร เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ 160 ราย และพัฒนาผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาหาร 5 ผลิตภัณฑ์

3. กลุ่มแปรรูปผลไม้ ในช่วงที่คนไทยตื่นตระหนกกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 หนึ่งในวิธีลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ คือ การดื่มเครื่องดื่มที่มีวิตามินซี ดังนั้น ธุรกิจครัวเรือน ที่สามารถดำเนินการได้และเป็นการสร้างรายได้เสริม ด้วยการนำผลไม้ที่มีวิตามินซีสูงนำมาแปรรูปเป็นน้ำผลไม้พร้อมดื่ม อาทิ น้ำส้ม น้ำฝรั่ง น้ำกีวี น้ำสตรอเบอร์รี่ น้ำมะนาว ลูกหม่อน และผักผลไม้หลากสี ล้วนเป็นเครื่องดื่มเสริมการทำงานของเซลล์ในระบบภูมิคุ้มกันทั้งสิ้น สำหรับกลุ่มธุรกิจแปรรูปผลไม้ถือว่าเป็นธุรกิจที่มีศักยภาพ โดยในปี พ.ศ. 2563 กสอ.เตรียมงบประมาณเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปกว่า 28 ล้านบาท เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ 1,400 ราย และพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป 200 ผลิตภัณฑ์

4. กลุ่มสิ่งทอ ในภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวจากการแพร่ระบาด ผู้ประกอบการสิ่งทอสามารถต่อยอดวัตถุดิบผ้าอย่างผ้าผืนลินินสู่หน้ากากผ้าได้ เนื่องจากผ้างดังกล่าว มีประสิทธิภาพในการป้องกันละอองฝอยได้ดี นอกจากนี้ ด้วยกระแสของผลิตภัณฑ์จากเส้นใยธรรมชาติ ที่ได้รับความนิยมและเป็นเทรนด์สิ่งทอในอนาคต จึงเป็นโอกาสสำคัญของผู้ประกอบการสิ่งทอในการพัฒนานวัตกรรมสิ่งทอสีเขียว อาทิ ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ผ้าทอจากธรรมชาติที่ให้คุณค่าทางวัฒนธรรม กระเป๋าแฟชั่นจากเส้นใย การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตผลทางการเกษตร ด้วยความคิดสร้างสรรค์

5. กลุ่มงานคราฟต์รักษ์โลก แม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดในไทยยังไม่คลี่คลาย แต่กระแสรักษ์มาร์เก็ต (Green Market) ที่เน้นการเลือกใช้วัสดุ หรือการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยังเป็น เทรนด์ที่มาแรงใน

ปีนี้และอีกหลายปีข้างหน้า ดังนั้น อุตสาหกรรมหัตถกรรมสามารถระดมสมองต่อยอดแนวคิด ปั่นวัตถุดิบท้องถิ่นสู่งานคราฟต์รักษ์โลกที่สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของผู้บริโภคยุคใหม่ แต่คงความโดดเด่นทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ อาทิ กระเปาะกระจูดไซส์มินิ ดีไซน์เก๋ สำหรับใส่สมาร์ตโฟน หรือหน้ากากอนามัย ฯลฯ ทั้งนี้อุตสาหกรรมงานฝีมือและหัตถกรรม ถือเป็นหนึ่ง ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพสูงและน่าจับตามอง โดยปีที่ผ่านมามีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงถึง 8.7 หมื่นล้านบาท

อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการสามารถประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เข้ามาเป็นช่องทางเสริม เพื่อจัดจำหน่ายสินค้าในภาวะวิกฤตได้ อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) อิน스타그램 (Instagram) ตลอดจนการขนส่งแบบเดลิเวอรี (Delivery) นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังสามารถเรียนรู้บนออนไลน์ไลฟ์สตรีม ภายใต้โครงการ “ปั้น SMEs คำออนไลน์สู้วิกฤตโควิด 19” จากทาง กสอ. โดยเปิดคอร์สการอบรมหลากหลาย อาทิ การกระตุ้นยอดขายด้วยกูเกิ้ล แอดเวิร์ด (Google Adwords) การขายสินค้าผ่านยูทูบ (You Tube) และเทคนิคกระตุ้นยอดขายด้วยภาพถ่ายและวิดีโอ เพื่อเพิ่มทักษะด้านการตลาดแพลตฟอร์มออนไลน์ และสร้างยอดขายได้เพิ่มขึ้น (กสอ. [ชี้ช่องเอสเอ็มอี](#), 2563, เว็บไซต์)

3. บทสรุป

บทความนี้จึงชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่เกิดจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงาน ทั้งการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน การนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาใช้ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงานแบบบูรณาการ การเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ทั้งหมดนี้จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน

เศรษฐกิจพื้นฐานที่ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงในการผลิต การบริโภค การออม การลงทุนซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจมหภาคขับเคลื่อนไปได้ ถึงแม้ว่าจะเกิดวิกฤติที่มีผลกระทบกับคนทั่วโลก อย่างการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 วิสาหกิจชุมชนก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน หากแต่ถ้ามีการปรับตัว วิสาหกิจชุมชนจะเป็นผู้อยู่รอดและอาจกลายเป็นผู้ยุ่งเศรษฐกิจระดับมหภาคได้อีกด้วยการปรับตัวดังกล่าว ได้แก่

1. การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ให้พนักงานเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือของรัฐ รวมถึงการลดค่าใช้จ่ายให้พนักงาน เช่น การช่วยกันปลูกผัก หรือการซื้ออาหารไข่ไก่ และผลิตภัณฑ์ของศูนย์ในราคาถูก เป็นต้น
2. การเปลี่ยนทรัพย์สินที่ไม่ใช่มาเป็นรายได้ หรือก็คือการขายของที่ไมจำเป็นต้องใช้ออกไปเพื่อนำเงินมาหมุนเวียนในช่วงจำเป็น
3. การปรับตัวทางการตลาด โดยวิสาหกิจชุมชนต้องหันมาทำการตลาดแบบออนไลน์ โดยผู้ประกอบการสามารถประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เข้ามาเป็นช่องทางเสริม เพื่อจัดจำหน่ายสินค้าในภาวะวิกฤตได้ อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) อิน스타그램 (Instagram) นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังสามารถเรียนรู้บนออนไลน์ไลฟ์สตรีม ภายใต้โครงการ “ปั้น SMEs คำออนไลน์สู้วิกฤตโควิด19” จากทาง กสอ. โดยเปิดคอร์สการอบรมหลากหลาย อาทิ การกระตุ้นยอดขายด้วยกูเกิ้ลแอดเวิร์ด (Google Adwords) การขายสินค้าผ่านยูทูบ (You Tube) และเทคนิคกระตุ้นยอดขายด้วยภาพถ่ายและวิดีโอ เพื่อเพิ่มทักษะด้านการตลาดแพลตฟอร์มออนไลน์ และสร้างยอดขายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งตอบโจทย์ได้ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ในขณะที่ทุกคนต้องเว้นระยะห่าง Social Distancing เช่นนี้
4. การตลาดแบบ Delivery เช่น การเอาตลาดไปหาลูกค้าของรถพุ่มพวง หรือการส่งสินค้าผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น ไลน์แมน ฟู้ดแพนด้า ฯลฯ ส่วนในต่างจังหวัดที่การบริการแอปพลิเคชันเข้าไม่ถึง

ก็สามารถใช้หลักการแบบเดียวกันได้ คือ การโทรศัพท์สั่งของและมีบริการส่งถึงหน้าประตูบ้านได้เช่นกัน

4. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). **ถอดบทเรียน**

วิสาหกิจชุมชนดีเด่น. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

_____. (2562ก). **คู่มือการดำเนินงานกิจการวิสาหกิจ**

ชุมชน. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

_____. (2562ข). **คู่มือนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน**.

กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

กฤษฎา บุญชัย. (2563). **วิกฤติโควิดกับจุดเปลี่ยน**

ของชุมชนท้องถิ่น. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2563,

จาก [https://thaipublica.org/2020/04/](https://thaipublica.org/2020/04/kritsada-boonchai-14/)

[kritsada-boonchai-14/](https://thaipublica.org/2020/04/kritsada-boonchai-14/).

กสอ.ซีของเอสเอ็มอี-วิสาหกิจชุมชนรุก 5 อุตฯ

ครัวเรือน ปีมรายได้ที่บ้าน สู้โควิด-19. (2563).

สยามรัฐออนไลน์. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2563,

จาก

<http://miu.isit.or.th/News.aspx?id=4599>.

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

(2563). **ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (novel**

coronavirus 2019,

2019-nCoV). ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2563, จาก

[https://www.si.mahidol.](https://www.si.mahidol.ac.th/th/healthdetail.asp?aid=1410)

[ac.th/th/healthdetail.asp?aid=1410](https://www.si.mahidol.ac.th/th/healthdetail.asp?aid=1410).

โคโรนา : เศรษฐกิจไทยจะไปได้แค่ไหนในไตรมาส 1

หลังไวรัสโควิด-19 ทำท่องเที่ยวอ่วม. (2563).

BBC News. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2563,

จาก [https://www.bbc.com/thai/thailand-](https://www.bbc.com/thai/thailand-51500412)

[51500412](https://www.bbc.com/thai/thailand-51500412).

สมชาย หาญหิรัญ. (2563). **วิสาหกิจชุมชน**

เปลี่ยน เพื่ออยู่. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2563,

จาก

<https://www.thansettakij.com/content/>

[col umnist/429519](https://www.thansettakij.com/content/).

สุจิตรา อู่รัตนมณี. (2556). **ทฤษฎีการปรับตัวของ**

รอย. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2563, จาก

http://www.elnurse.ssr.ac.th/sujitra_ur/

[pluginfile.php](http://www.elnurse.ssr.ac.th/sujitra_ur/pluginfile.php).

เสาวณี จันทะพงษ์ และทศพล ต้องหุ้ย. (2563).

ผลกระทบวิกฤต COVID-19 กับเศรษฐกิจโลก:

This Time is Different. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน

2563, จาก [https://www.bot.or.th/Thai/](https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_18Mar2020.aspx)

[ResearchAndPublications/articles/Pages](https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_18Mar2020.aspx)

[/Article_18Mar2020.aspx](https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_18Mar2020.aspx).

อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2563). **จับตาประเมินไวรัสโคโร**

นากระทบเศรษฐกิจไทย. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน

2563, จาก [https://www.tcijthai.com/](https://www.tcijthai.com/news/2020/2/watch/9839)

[news/2020/ 2/watch/9839](https://www.tcijthai.com/news/2020/2/watch/9839).

